Applied Issues in Islamic Education
Print ISSN: 2588-3151 Online ISSN: 2588-4077
Organization for Educational Research and Planning
Research Institute for Education
Academy of Scientific Studies in Education

The Effectiveness of the Educational Package of Religion and Life Course Based on Choice Theory on Responsibility and Practice of Religious Beliefs in Students

Marzieh Rezaei Soltan Abadi[1] | Parvin Kadivar[2]✉ | Ismail Saadipour Biyabangard[3]

١. PhD student in educational psychology, Department of psychology, Qom Branch, Islamic AzadUniversity, Qom Branch, Qom, Iran. **Email:** kazem.ebrahimi٢@gmail.com
٢. **Corresponding Author:** Professor, Faculty of educational science, Department of psychology, Kharazmie university, Tehran, Iran. **Email:** kadivar٢٢٠@yahoo.com
٣. Faculty of of educational science , Department of psychology , AllamehTabatabaei University, Tehran, Iran. **Email:** e.sadipour@atu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research

Received: ١٥ May ٢٠٢٣
Revised: ٠٢ August ٢٠٢٣
Accepted: ٠١ September ٢٠٢٣
Published: ٠٢ October ٢٠٢٣

Keywords
Educational Package,
Religion and Life Lessons,
Choice Theory,
Responsibility,
Practice of Religious Beliefs.

ABSTRACT

Purpose: The purpose of this research is to measure the effectiveness of the teaching package of religion and life based on the Choice Theory on responsibility and practice of religious beliefs in the ١٠th grade female students in the academic year of ١٤٠٢-١٤٠٣.

Research method: The research method was semi-experimental and pre-test and post-test with a control group by gender. The statistical population was ٣٦٠ ١٠th grade female students in the ١٨th district of Tehran, and the statistical sample consisted of two groups of ٣٠ people. The research tool was the educational package and questionnaire of responsibility of Kurdlo and the questionnaire of practicing the religious beliefs of the Temple. The method of analysis was analysis of variance with repeated measures.

Results: The educational package has a significant effect on the responsibility of female students at the confidence level of ٩٥٪. (F=١٥,٢٦٦, P<٠,٠١) and the results reveal that the effect size of education on the responsibility of adolescent female students was equal to ٣٥٪. this education has no significant effect on the religious beliefs of adolescent female students at the ٩٥٪ confidence level. (F=٠,١١٧, P>٠,٠٥) and the effect size of education on the religious beliefs of adolescent female students was less than ١٪.

Conclusion: The intervention of the researcher led to an increase in the level of responsibility of students in the statistical sample, and by learning the principles of choice theory, students make responsible and effective choices. This method of education and intervention did not lead to an increase in the amount of practicing the religious beliefs of the students in the statistical sample.

Cite this article

Rezaei Soltanabadi, M., kadivar, P., & Saadi Biabangard, E. (٢٠٢٤). The Effectiveness of the Educational Package of Religion and Life Course Based on Choice Theory on Responsibility and Practice of Religious Beliefs in Students. *Applied Issues in Islamic Education*, ٨ (٤), ٥٥-٧٢. http://dx.doi.org/١٠,٦١١٨٦/qaiie.٨,٤,٥

© The Author(s). Publisher: Academy of Scientific Studies in Education.
DOI: http://dx.doi.org/١٠,٦١١٨٦/qaiie.٨,٤,٥

Applied Issues in Islamic Education
Print ISSN: 2588-3151 Online ISSN: 2588-4077
Organization for Educational Research and Planning
Academy of Scientific Studies in Education
Research Institute for Education

اثربخشی بسته آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری و عمل به باورهای دینی در دانش‌آموزان

مرضیه رضائی سلطان‌آبادی[۱] | پروین کدیور[۲]✉ | اسماعیل سعدی‌پور بیابانگرد[۳]

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی ،گروه روان‌شناسی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران. **رایانامه:** kazem.ebrahimi۲@gmail.com

۲. **نویسنده مسئول:** استاد دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی ،گروه روان‌شناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. **رایانامه:** kadivar۲۲۰@yahoo.com

۳. استاد دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. **رایانامه:** e.sadipour@atu.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

نوع مقاله:
پژوهشی

دریافت: ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۲
بازنگری: ۱۱ مرداد ۱۴۰۲
پذیرش: ۱۰ شهریور ۱۴۰۲
انتشار: ۱۰ مهر ۱۴۰۲

کلیدواژه‌ها
بسته آموزشی،
درس دین و زندگی،
تئوری انتخاب،
مسئولیت‌پذیری،
عمل به باورهای دینی.

چکیده

هدف: پژوهش حاضر، با هدف سنجش اثربخشی بسته آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری و عمل به باورهای دینی در دانش‌آموزان دختر پایه دهم در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود.

روش: طرح پژوهش از نوع نیمه آزمایشی و به‌صورت پیش‌آزمون و پس‌آزمون همراه با گروه کنترل به تفکیک جنسیت بود. جامعه آماری شامل ۳۶۰ نفر از دانش‌آموزان دختر پایه دهم منطقه ۱۸ تهران بودند، که نمونه آماری شامل دو گروه ۳۰ نفره انتخاب شد. ابزار پژوهش، بسته آموزشی و پرسش‌نامه مسئولیت‌پذیری کردلو و پرسش‌نامه عمل به باورهای دینی معبد بود. روش تجزیه‌وتحلیل داده‌ها تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر بود.

یافته‌ها: بستهٔ آموزشی بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر در سطح اطمینان ۹۵٪ اثر معنادار است. (F=۱۵/۲۶۶، P<۰/۰۱) و مقدار اندازه اثر نشان می‌دهد که میزان اندازه اثر آموزش بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر نوجوان برابر ۳۵ درصد بوده است، هم‌چنین این آموزش برعمل به باورهای دینی دانش‌آموزان دختر نوجوان در سطح اطمینان ۹۵ درصد اثر معنادار ندارد. (F=۰/۱۱۷، P>۰/۰۵) و میزان اندازه اثر آموزش برعمل به باورهای دینی دانش‌آموزان دختر نوجوان کم‌تر از ۱ درصد بوده است.

نتیجه‌گیری: مداخله پژوهش‌گر منجربه افزایش میزان مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان در نمونه آماری شد و با فراگیری اصول نظریه انتخاب، دانش‌آموزان دست به انتخاب‌های مسئولانه و مؤثر می‌زنند، این روش آموزش و مداخله منجر به افزایش میزان عمل به باورهای دینی دانش‌آموزان در نمونه آماری نشد.

استناد

رضائی سلطان‌آبادی، مرضیه، کدیور، پروین، و سعدی‌پور بیابانگرد، اسماعیل (۱۴۰۲). اثربخشی بسته آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری و عمل به باورهای دینی در دانش‌آموزان. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۸ (۴)، ۵۵-۷۲.

http://dx.doi.org/۱۰,٦۱۱۸٦/qaiie.۸,٤,٥

ناشر: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

© نویسندگان.

مقدمه

نوجوانی دوره‌ای حساس از رشد جسمی و روحی زندگی افراد است و نوجوانان آینده‌سازان جامعه هستند و توجه به مسائل تحصیلی، بخش قابل توجهی از فشارهای دوره نوجوانی را تشکیل می‌دهد. دشواری و پیچیدگی دروس، جورقابتی سنگین بین فراگیران، معلمان انعطاف‌ناپذیر، معیارهای نامتعارف ارزیابی و محیط سرد و غیر همدلانه کلاس از جمله این فشارها هستند (سیف و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۲). از طرفی دیگر توجه به نقش مهم و غیر قابل انکار و گسترده دین در زندگی مردم و آرامش روان و با توجه به این‌که امروزه بیش از هر زمان دیگری، ضرورت تفکر و اندیشه در باب تأثیرگذاری اعتقادات دینی و معنویت اسلامی بر تمامی امور انسانی به‌ویژه مسائل عاطفی و روحی احساس می‌شود (رشیدزاده، ۱۳۹۹: ۲۳). هم‌چنین رشد و بهبود تدوین برنامه درسی ازمهم‌ترین امور آموزش‌وپرورش محسوب می‌شود که به‌طور پویا و مرتب باید مورد بازنگری درسی و بهبود قرار گیرد. شناسایی نقاط ضعف و قوت متون و برنامه‌های درسی امری است که نباید از آن غافل شد، زیرا هر انسان فرهیخته‌ای به خوبی می‌داند که پویایی نظام آموزش‌وپرورش پویایی جامعه را به‌دنبال خواهد داشت. پرداختن به عوامل و متغیرهای تأثیرگذار در بهبود آموزش و رشد دانش‌آموزان وظیفه مهمی است که پژوهش‌گران باید به‌دنبال آن باشند (سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰).

یکی از نظریه‌های ارزنده روان‌شناسی که این سال‌ها درآموزش بسیار پرکاربرد بوده است، نظریه انتخاب است که در یک تعریف ساده، می‌توان گفت که این نظریه در مورد انتخاب‌ها و چگونگی و چرائی انجام آن‌ها است (گلاسر[۱]، ۱۹۹۸).

نظریه انتخاب تبیین می‌کند که هر انسانی برای دست یافتن به آن‌چه می‌خواهد چگونگی رفتار خود را انتخاب می‌کند. بر اساس این نظریه تمامی آن‌چه فرد انجام می‌دهد یک رفتار است و هر رفتار برای ارضای یک یا چند نیاز ارضاءنشده است. هم‌چنین همه رفتارها عمدی و انتخابی است و از درون فرد برانگیخته می‌شود و با توجه به ناکامی فرد آن رفتار صادر می‌شود. این درست برخلاف نظریه‌هایی است که می‌گویند انسان‌ها در دنیایی از کنترل بیرونی به‌سر می‌برند و توسط عوامل بیرونی بر انگیخته می‌شوند (گلاسر، ۲۰۱۱).

از نگاه نظریه انتخاب هر انسانی تنها می‌تواند رفتار خودش را کنترل کند و تنها چیزی که می‌تواند به دیگران بدهد اطلاعات است و تنها روشی که به‌وسیله آن می‌تواند وقایع محیطی را تحت کنترل در آورد، انتخاب رفتار و اعمال خودش می‌باشد (شعیبی، ۱۳۹۲). در یک نگاه کلی نظریه انتخاب بر این دیدگاه استوار است که رفتارهای هر انسان انتخاب‌های او برای ارضای نیازهایش است (گلاسر، ۱۹۹۸). این رفتارهای هدف‌مند بیش‌تر از انگیزه‌های درونی ریشه می‌گیرند تا عوامل و محرک‌های بیرونی، این دیدگاه در بردارنده این مضمون است که رفتار هر انسان در هر زمان بهترین تلاش او برای کنترل دنیای پیرامونش است و خودش نیز به‌عنوان بخشی از این دنیا است (گلاسر، ۲۰۱۱).

---

۱. Glasser

بنابراین هرانسانی باید همواره به‌گونه‌ای رفتارهایش را انتخاب کند که به بهترین نحو نیازهایش برآورده شود. اگر چه شاید این تلاش در واقع مؤثر و مفید نباشد، ولی در عین حال بهترین تلاش او است (درویش‌زاده، ۱۳۹۴: ۱۰). در واقع پنج اصل از اصول ده‌گانه نظریه انتخاب مرتبط با مؤلفه مسئولیت‌پذیری و نحوه پذیرش مسئولیت و اقدام برای رفع این نیازهاست (آذربایجانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۴). مسئولیت‌پذیری از نگاه گلاسر دارای دو شرط اساسی می‌باشد. اول این‌که، فرد توانایی برآورده کردن مؤثر نیازهای خودرا داشته باشدوشرط دوم، برآورده کردن نیازهای خود مانع برآورده شدن نیازهای به حق دیگران نباشد (گلاسر، ۲۰۰۸).

دومین متغیر در این پژوهش عمل به باورهای دینی است، عمل به باورهای دینی اشاره به مناسک و رفتارهایی دارد که مخصوص یک دین یا مذهب است. در مذهب شیعه و دین اسلام خواندن نماز، گرفتن روزه، پرداخت خمس و زکات و غیره از جمله اعمال دینی هستند. عمل به باورهای دینی از اعتقادات دینی جداست، به این معنا که فرد می‌تواند به اصولی معتقد باشد، ولی به هر دلیلی اعمال مربوط به آن اعتقاد را به انجام نرساند، چنین فردی عمل به باورهای دینی ندارد (گلزاری، ۱۳۸۰: ۲۱).

میرعارفین (۱۳۹۰) در پژوهش آسیب‌شناسی کتاب‌های دین و زندگی از منظر توجه به نیازهای دانش‌آموزان به این نتیجه رسید که ورود اطلاعات و فناوری‌های جدید به عرصه زندگی، نیازها و فرهنگ‌های جدیدی را به‌دنبال می‌آورد. ضرورت دارد که در برنامه درسی ضمن پاسداری از ارزش‌ها و باورهای دینی اسلام زمینه‌ها و فرصت‌هایی متناسب با تغییرات و تحولات جهانی در این حوزه از دانش و معرفت بشری فراهم شود و از رهگذر آن دانش‌آموزان را برای زندگی و برنامه‌ریزی صحیح در عصر جدید آماده کند که کتاب مذکور به نیازهای دانش‌آموزان از این منظر توجهی ندارد.

با نگاهی به سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش (۱۳۹۰) و سند برنامه درسی ملی ایران (۱۳۹۱) در نظام آموزش‌وپرورش عوامل مختلفی در تربیت دینی و اخلاقی دانش‌آموزان و در نتیجه بر عمل به ارزش‌ها و هنجارهای اسلامی تأثیر می‌گذارد (نبوی، ۱۳۹۵: ۲۱). نتایج پژوهش صالحی‌تبار (۱۳۹۷) نشان می‌دهد، آموزش نظریه انتخاب بر میزان مسئولیت‌پذیری اثربخش است. شیرازی نقندر (۱۴۰۰) نیز در پژوهش خود نشان داد، آموزش نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری، تاب‌آوری و امیدواری دانش‌آموزان مؤثر است. نتایج پژوهش دیگری نشان داد، آموزش نظریه انتخاب بر میزان مسئولیت‌پذیری و اشتیاق تحصیلی و باور خود کارآمدی دانش‌آموزان پسر متوسطه اول اثر مثبت و معناداری دارد. درمقاله‌ای دیگر، یاوری (۱۴۰۰) عنوان کرده است که آموزش بسته نظریه انتخاب بر سبک مدیریت کلاس، مسئولیت‌پذیری و درگیری تحصیلی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است. در مطالعات سلطانی‌نژاد (۱۳۹۸) این موضوع را مطرح کرده است که، مطالب کتاب درس دین و زندگی در نهادینه کردن عمل به باورهای دینی اثرگذاری متوسطی دارد. شواهد و قراین حاکی از آن است که در مدارس مهارت‌های مسئولیت‌پذیری، توانایی درک متقابل، همکاری و مشارکت در مراسم مذهبی به‌طور جامع به دانش‌آموزان ارائه نمی‌شود (کوشی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳).

از سویی دیگر درگفت‌وگوهای به‌عمل‌آمده در کمیته طراحی سند برنامه درسی ملی (۱۳۹۱)، پروژه درس دین و زندگی هم جزء عناوین پیشنهادی و مورد نیاز برای تولید بسته آموزشی بوده است که

تاکنون اقدامی منسجم و مؤثر در جهت طراحی و اجرای بسته آموزشی مورد نیاز انجام نشده است. هم‌چنین باتوجه به پژوهش‌های انجام شده درباره روش‌های تدریس کتاب دین و زندگی و جایگاه آن در بین دانش‌آموزان مانند پژوهش شاهبان (۱۳۹۶) که به جایگاه درس دینی وعلل بی رغبتی دانش‌آموزان به این درس پرداخته است، به‌نظر می‌رسد که موانعی مانند نادرست بودن روش‌های رایج در تربیت دینی و نارسایی در برنامه‌ریزی و محتوا و روش‌های آموزشی و عدم شناخت خصوصیات نوجوانی باعث بی‌رغبتی دانش‌آموزان به این درس شده است. بنابراین باید راه‌کارهایی در این راستا در نظر گرفته شود که یکی از آن‌ها آموزش‌وپروش آموزشی است که بخش بسیار مهمی از برنامه درسی است که طراحی بسته آموزشی با این هدف صورت گرفته است. از سویی دیگر نظریه انتخاب که یک نظریه زندگی است و دین هم برای زندگی است پس هدف پژوهش‌گر این است که در بسته آموزشی از طریق آموزش مفاهیم نظریه انتخاب که یکی از بهترین نظریه‌های روان‌شناختی است که رفتارها و تصمیم‌ها و سبک زندگی انسان‌ها را تبیین می‌کند، مفاهیم و آموزه‌های کتاب دین وزندگی را برای دانش‌آموزان روان‌سازی و تسهیل کند که بتوانند با این درس ارتباط بهتری برقرار کنند. حال اگر بتوانیم دین را به زبان جدید برای دانش‌آموزان ارائه کنیم، طوری‌که نسبت به آن سوگیری نداشته باشند، پیش‌بینی می‌کنیم که این کار باعث شود مسئولیت‌پذیری در آنان تقویت شود. از آن‌جاکه مسئولیت‌پذیری عنصری است برای انتخاب و عنصر محور اخلاقی زیستن در دین است از طرفی پیش‌بینی ما این است که بسته کمک آموزشی بتواند به نگرش جدید و متفاوت نسل جوان نسبت به باورهای دینی کمک کند و التزام عملی وتعهد آن‌ها به آن باورها تقویت شود. به‌نظر می‌رسد این مسئله را می‌توان از طریق تقویت باورهای کنترل درونی که نظریه انتخاب به فرد می‌دهد پیگیری کرد. در سایر روش‌های آموزشی و نظریه‌های روان‌شناسی همیشه ازطریق باورکنترل بیرونی وبدون توجه به نیازهای اساسی و دنیای مطلوب فرد مفاهیم دین به دانش‌آموزان ارائه شده است (مانند ایجاد رعب و وحشت و اجبار وزور وکنترل‌گری و...). به‌نظر می‌رسد عمل به باورهای دینی از این طریق به حداقل می‌رسد. عمل به باورهای دینی زمانی به حداکثر می‌رسد که انسان‌ها به شکل درونی آن باورها را پذیرفته باشند، هم‌چنین بدون نظارت بیرونی فرد خود را متعهد به آن باورها کند. بنابراین پیش‌بینی می‌شود، نظریه انتخاب که یک نظریه زندگی است نه یک نظریه درمانی، بتواند با کمک به دانش‌آموزان برای فهم نیازها و فهم رفتارهای بهتر وهم‌چنین درک بهتر از مسیر زندگی‌شان، با دین ارتباط بهتری برقرار کنند. چراکه، دین به‌عنوان یک سبک زندگی می‌خواهد کمک کند، رفتار مؤثر و مسئولانه برای ارضاء نیازهاو رسیدن به تعالی ایجاد شود. پس پیش‌بینی می‌شود که هم مسئولیت‌پذیری وهم عمل به باورهای دینی تقویت شود.

این بسته آموزشی شامل، ده جلسه آموزشی ۹۰ دقیقه‌ای است، که به دانش‌آموزان از طریق کاربرگ‌های آموزشی و نمایش فیلم و انیمیشن و پاورپوینت‌های آموزشی اصول اولیه نظریه انتخاب آموزش داده شد. با توجه به یافته‌های پژوهشی گردآوری شده و هم‌چنین خلاء موجود در برنامه درسی دین و زندگی که قبلاً به آن اشاره شد، پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی به‌کارگیری بسته کمک آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری و عمل به باورهای دینی دانش‌آموزان دختر نوجوان صورت گرفت.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی با طرح گروه کنترل برابر انجام گرفت. جامعه آماری، شامل دانش‌آموزان دختر پایه دهم دوره متوسطه دوم شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود. حجم نمونه، شامل ۶۰ نفر در قالب دو گروه آزمایشی ۳۰ نفره و گروه کنترل ۳۰ نفره تعیین شده است که با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شد. به‌منظور کنترل اثرات پیش آزمون و افزایش اعتبار درونی از آزمون تحلیل کواریانس اندازه‌گیری مکرر استفاده شد. کفایت حجم نمونه بر اساس توان آماری مناسب بود و ملاک‌های ورود به طرح، دانش‌آموز دختر پایه دهم و عدم حضور هم‌زمان در برنامه آموزشی رسمی و غیررسمی مرتبط دیگری بود. ملاک خروج از طرح، عدم تمایل به همکاری و غیبت بیش از دو جلسه بود. جهت گردآوری داده‌ها از این ابزارها استفاده شد.

بسته آموزشی درس دین و زندگی (مبتنی بر نظریه انتخاب): این بسته آموزشی قبل از مرحله اثر بخشی توسط پژوهش‌گر آماده‌سازی و تدوین شد. روش پژوهش برای مرحله طراحی و تدوین بسته آموزشی، روش توصیفی–تحلیلی با رویکرد سنتزپژوهی آمیخته بود. مضامین اصلی بسته آموزشی و زمان مورد نیاز برای آموزش برگرفته از منابع کتبی هم‌چون الگوی مدارس گیلانت گرمار و مقالات و طرح‌های پژوهشی داخلی و خارجی بود. برای روایی‌یابی بسته، ضمن استفاده از روش روایی صوری، از روش روایی محتوایی به شیوه کیفی و کمّی با پانل خبرگان ۱۴ نفری استفاده شد. ۱۴ نفر از متخصصان به‌عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شدند که ۱۰ نفر در حوزه روان‌شناسی و دو نفر در حوزه برنامه‌ریزی درسی و دو نفر هم در حوزه تعلیم و تربیت بودند و از دو ضریب نسبی روایی محتوا و شاخص روایی محتوا استفاده شد. حداقل و حداکثر میزان ضریب نسبی روایی محتوا برای هر گویه بسته ۰/۷۱ و ۱ محاسبه شد و میزان شاخص روایی محتوا در عمده جلسات برای تمامی هدف‌ها به سمت عدد (۰/۸۵) به‌دست آمد. نتایج نشان داد بسته آموزشی درس دین وزندگی مبتنی بر نظریه انتخاب برای دانش‌آموزان پایه دهم از روایی صوری و محتوایی مناسبی بهره‌مند است و روایی لازم را برای کاربردهای آموزشی و استفاده پژوهشی دارد. خلاصه جلسات آموزشی در جدول ۱ آمده است. در طراحی بسته علاوه‌بر مفاهیم کتاب درسی دین و زندگی و آموزه‌های قرآن کریم و مفاهیم بنیادی نظریه انتخاب، از منابع آموزه‌های روان‌شناسی مثبت‌نگر ازجمله کتاب‌ها و مقالات سلیگمن (۲۰۱۴)، وایت و همکاران (۲۰۱۸) و هم‌چنین فرگوسن (۲۰۱۸) هم استفاده شد.

جدول ۱: خلاصه جلسات بسته کمک آموزشی

جلسات	عناوین محتوای آموزشی
جلسه‌اول	معارفه – تعیین اهداف – بیان قوانین آموزشی - خوش‌آمدگویی- مقدمه‌ای برای نظریه انتخاب- انجام پیش‌آزمون
جلسه‌دوم	آموزش مفهوم هدف و تفاوت آن با مفهوم ارزش (با استفاده از کار عملی و کار برگ هدف و ارزش)- آموزش انواع هدف‌گذاری در زندگی با استفاده از کار عملی و انجام کار برگ و حیطه‌های هدف‌گذاری در زندگی- نمایش کلیپ آموزشی به‌منظور آشنایی عمیق‌تر با مفهوم هدف‌گذاری – آموزش مفهوم هوشمندسازی هدف با ذکر مثال‌های کاربردی و بارش مغزی و تعامل با دانش‌آموزان همراه با کار گروهی و تکمیل کار برگ هوشمندسازی و ارائه تکلیف برای کار در منزل
جلسه‌سوم	بررسی کار در منزل و رفع اشکال - معرفی مفهوم انواع نیازها در نظریه انتخاب با انجام کار برگ انفرادی نیازها و تعامل گروهی با دوستان جهت تعمیق و یادگیری بیش‌تر مفهوم نیازها - نمایش کلیپ آموزشی - آموزش ارتباط رفتارانسان با مفهوم نیازها

جلسات	عناوین محتوای آموزشی
جلسه‌چهارم	رفع اشکال و مرور اجمالی جلسه گذشته- آموزش مفهوم عشق و تعلق و مسئولانه زیستن از طریق پویانمایی[1] «قصه شیر نخجیران» تحلیل پویانمایی از طریق بارش فکری و تعامل بادانش‌آموزان -انجام کار برگ «تصمیمات مسئولانه و مؤثر»- معرفی آیات مسئولیت پذیری در آیات قرآن «اسرا ۶-حجرات ۶-مدثر ۳۸-اسرا ۳۶-بقره ۲۲۵-زمر ۶» - ارائه کاربرگ کار در منزل «مسئولانه و مؤثر بودن تصمیمات روزانه من»
جلسه پنجم	بررسی کار برگ در منزل و رفع اشکال - آموزش مفهوم عشق و تعلق و تفاوت این دو مفهوم در نظریه انتخاب و اثرات آن بر سلامت روان- آموزش مفهوم رابطه و ارتباط آن با نیاز به عشق و تعلق از طریق بارش فکری و تعامل با دانش‌آموزان - آموزش مفهوم نیازها با تأکید نیاز بر قدرت و ارتباط آن با عشق و تعلق از طریق کار برگ - نمایش کلیپ آموزشی- ارائه کار برگ کار درمنزل «انواع قدرت و کارهای روزانه من»
جلسه ششم	بررسی کار در منزل جلسه گذشته و رفع اشکال – نمایش پویانمایی «داستان شاه و کنیز»- تحلیل نمایش از طریق تعامل با دانش‌آموزان و آموزش مفهوم نیازها با تأکید نیاز به عشق و تعلق – آموزش عادات مخرب و سازنده از طریق کار برگ عملی «معماری رابطه»- معرفی آیات عشق و محبت در قرآن کریم و انواع عشق و محبت از دیدگاه قرآن «طه ۸۳-۸۴-آل عمران ۳۱-بقره ۱۶۵- مریم ۹۶ یونس ۶۲- عادیات ۸- یوسف ۳۰- بقره ۲۱۶» آموزش مفهوم مسئولیت‌پذیری در رابطه عاطفی
جلسه هفتم	مرور اجمالی جلسه گذشته و رفع اشکال - آموزش مفهوم دنیای مطلوب از طریق بارش فکری و تعامل با دانش‌آموزان – انجام کاربرگ «دنیای مطلوب از سه منظر افراد و اشیاء و عقاید و افکار» - انجام کار گروهی سه نفره در خصوص دنیای مطلوب - معرفی دنیای مطلوب معنوی و انجام کار برگ «دنیای مطلوب معنوی»- آموزش مفهوم مسئولیت‌پذیری و حقوق انسان - ارائه تکلیف برای منزل
جلسه هشتم	بررسی تکالیف منزل و مرور اجمالی و رفع اشکال - ادامه آموزش دنیای مطلوب و تصاویر جایگزین و توضیحات تکمیلی در خصوص دنیای مطلوب - آموزش مفهوم نیازها و ارتباط آن با رفتار انسان - آموزش مفهوم دنیای ادراکی و دنیای واقعی از طریق کار برگ عملی «دنیای ادراکی من»- تحلیل فیلم آموزشی با دانش‌آموزان با توجه به آموزش‌های دنیای مطلوب، دنیای واقعی دنیای ادراکی، باورها
جلسه نهم	رفع اشکال مبحث جلسه گذشته و مرور اجمالی- آموزش مفهوم مسئولیت‌پذیری و آموزش رفتار مؤثر و مسئولانه - آموزش مفهوم ماشین رفتار با کاربرگ آن - نمایش کلیپ آموزشی - معرفی یک فیلم آموزشی و تحلیل آن با توجه به آموزش‌های داده‌شده
جلسه دهم	پرسش و پاسخ از مباحث جلسه گذشته- جمع‌بندی مطالب و رفع اشکال از آموزش‌های داده شده- جلسه پرسش و پاسخ - انجام پس‌آزمون

پرسش‌نامه مسئولیت‌پذیری کردلو

این آزمون توسط منیره کردلو (۱۳۹۳) به‌منظور سنجش میزان مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان در خانه و مدرسه ساخته شده است. این آزمون بر روی جامعه آماری ۴۷۹ نفر دانش‌آموزان دختر و پسر شهر تهران اجرا شد. روایی این آزمون از طریق هم‌بسته کردن سؤالات ۸۲ درصد و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۸۹ درصد است، که نمایان‌گر روایی و اعتبار بالای آزمون است. به‌منظور شناخت عوامل تأثیرگذار بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان، از مدیران، دبیران و اولیاء دانش‌آموزان مدارس به‌صورت کتبی نظرسنجی شد. پس از مطالعه، از نظرات آنان جمع‌بندی صورت گرفت. پس از تعیین سؤالات و فرضیه‌های پژوهش، پرسش‌نامه‌ای شامل سنجش میزان مسئولیت‌پذیری و نیز عوامل تأثیرگذار (هم‌چون: احساس امنیت، عزت نفس، تعلق و غیره) طراحی شد. به‌منظور سنجش روایی صوری و محتوایی در اختیار جمعی از مدیران، مربیان، معلمان و دانش‌آموزان و نیز برخی از اساتید دانشگاه قرار گرفت و از آنان خواسته شد نظرات اصلاحی خود را کتباً مرقوم نمایند. نظرات اصلاحی شامل، مرتبط بودن سؤالات به مبحث مسئولیت‌پذیری، روشن و واضح بودن سؤالات، دو پهلو نبودن سؤالات و نظایر آن می‌باشد. پس از بررسی مجدد پرسش‌نامه و نیز بازبینی آن بار دیگر با انتخاب نمونه ۳۵ نفره به شیوه تصادفی خوشه‌ای پرسش‌نامه اجراشد. به‌منظور اجرای مجدد پس از گذشت ۱۰ روز باز آزمون بر روی

۱. Animation

همان نمونه‌ها تکرار شد و سپس به‌وسیله نرم‌افزار اس‌پی‌اس‌اس اعتباریابی آزمون صورت گرفت. پس از انجام تغییرات لازم پرسش‌نامه بر روی نمونه ۱۰۴ نفره که به شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب و اجرا شده و جهت تجزیه‌وتحلیل اطلاعات، از نرم‌افزار اس‌پی‌اس‌اس استفاده شد. برای بار سوم پرسش‌نامه روی ۴۸۲ نفر از دانش‌آموزان اجرا شد و نتایج ارزیابی‌ها نشان داد این آزمون دارای اعتباری برابر ۹۰ درصد است که بیان‌گر اعتبار بالای این آزمون است. این پرسش‌نامه دارای ۵ مقیاس است. که به‌ترتیب در مقیاس اول فعالیت‌های دانش‌آموز در داخل و خارج از مدرسه مورد ارزیابی قرار گرفت. در این سؤال به هر گویه یک نمره اختصاص داده شده است و جمع گزینه‌ها میزان فعالیت‌های دانش‌آموز را نشان می‌دهد. مقیاس دوم مسئولیت‌های دانش‌آموزان را در منزل بررسی می‌کند. برای هر گزینه یک نمره درنظر گرفته شده است و جمع گزینه‌ها میزان مسئولیت‌پذیری آزمودنی را در منزل نشان می‌دهد. هدف از مقیاس دوم مقایسه مسئولیت‌پذیری آزمودنی در محیط آموزشی و منزل می‌باشد. مقیاس سوم، میزان غیبت و تأخیر آزمودنی را مورد سؤال قرار می‌دهد. مقیاس چهارم و پنجم پرسش‌نامه میزان مسئولیت‌پذیری، احساس امنیت، عزت نفس و تعلق را می‌سنجد.

پرسش‌نامه معبد: این پرسش‌نامه توسط گلزاری در سال (۱۳۸۰) برای اولین‌بار طراحی شد. این پرسش‌نامه دارای ۲۵ سؤال است که عمل (نه اعتقاد و نگرش) به باورهای دینی را اندازه‌گیری می‌کند. مواد آزمون در چهار حوزه که عبارتند از: عمل به واجبات، عمل به مستحبات، فعالیت‌های دینی (عضویت در گروه‌های دینی و...) و در نظر گرفتن دین در تصمیم‌گیری‌ها و انتخاب‌های زندگی، عمل به باورهای دینی را اندازه‌گیری می‌کند. روش تصحیح و نمره‌گذاری پرسش‌نامه معبد از نوع مقیاس لیکرت و به‌صورت پنج گزینه‌ای بوده است و هر سؤال از صفر تا چهار نمره‌گذاری می‌شود و گزینه‌ها به‌ترتیب عبارتند از (خیلی زیاد، زیاد، تا اندازه‌ای، کم، اصلاً). بنابراین نمره این پرسش‌نامه از صفر تا صد می‌باشد. بدین ترتیب کم‌ترین نمره صفر، به معنای عمل نکردن به هیچ‌یک از باورهای دینی و بیش‌ترین نمره صد، نشان‌دهنده عمل به باورهای دینی به حساب می‌آید (گلزاری، ۱۳۸۰). روایی این آزمون از طریق باز آزمایی ۰/۷۶ گزارش شده است و از طریق دو نیمه کردن ۰/۹۱ و از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۴ گزارش شده است. هم‌چنین این آزمون دارای اعتبار محتوای صوری و منطقی بالاست، اعتبار وابسته به ملاک آن از طریق مقایسه افراد دینی و غیر دینی با ضریب اعتبار ۰/۸۴-۰/۷۸ است.

روش تجزیه‌وتحلیل در پژوهش حاضر آزمون روش تحلیل کواریانس اندازه‌گیری مکرر است. مداخله در این پژوهش از طریق آموزش بسته مبتنی بر نظریه انتخاب شکل گرفت. این آموزش طی ده جلسه آموزشی ۹۰ دقیقه‌ای با ارائه کاربرگ‌های آموزشی و نمایش انیمیشن‌های مرتبط انجام شد و پس از آن یک پس آزمون گرفته شد و برای پیگیری اثربخشی آموزش انجام شده بعد از دو ماه مجدداً آزمون گرفته شد.

یافته‌ها

ابتدا آماره‌های توصیفی مربوط به هریک از متغیرهای پژوهش به‌صورت میانگین و انحراف استاندارد و نتایج نرمال بودن متغیرها و در ادامه نتایج حاصل از تجزیه مربوط به تحلیل کوواریانس مکرر جهت بررسی و پاسخ به فرضیه‌ها با رعایت پیش‌فرض‌های لازم، ارائه شد که نتایج آن در جدول‌های (۲، ۳، ۴،

۵، ۶،۷) ارائه شده است.

جدول ۲: نتایج توصیفی متغیرهای وابسته به تفکیک گروه

متغیر وابسته	گروه	مرحله	تعداد	دامنه تغییرات		آمار توصیفی		شاخص‌های نرمالیتی	
				کم‌ترین	بیش‌ترین	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
مسئولیت‌پذیری	کنترل	پیش‌آزمون	۳۰	۱۴۷	۲۴۹	۲۱۱/۸	۲۵/۴۰	-۰/۷۲	۰/۱۰
		پس‌آزمون	۳۰	۱۲۲	۲۷۳	۲۰۶/۸۳	۴۱/۶۸	-۰/۲۳	-۰/۷۸
		پیگیری	۳۰	۱۱۹	۲۷۱	۲۰۵/۹۳	۳۵/۸۵	-۰/۳۸	۰/۰۲۱
	آزمون	پیش‌آزمون	۳۰	۱۵۴	۲۵۷	۲۱۲/۱۶	۲۹/۱۹	-۰/۲۳	-۰/۹۰
		پس‌آزمون	۳۰	۱۹۹	۲۷۹	۲۳۴/۷۳۳	۲۲/۹۲۷	۰/۱۳۴	-۱/۲۴۰
		پیگیری	۳۰	۲۰۰	۲۸۵	۲۳۷/۵۰۰	۲۳/۶۴۴	۰/۳۳۰	-۰/۷۳۹
عمل به باورهای دینی	کنترل	پیش‌آزمون	۳۰	۴۲	۹۷	۶۷/۷۰	۱۰/۳۴	-۰/۱۷	۲/۳۹
		پس‌آزمون	۳۰	۵۰	۹۵	۷۰/۳۰	۱۲/۸۰	۰/۳۶	-۰/۶۴
		پیگیری	۳۰	۳۸	۹۲	۷۰/۲۶	۱۰/۹۷	-۰/۴۷	۱/۵۶
	آزمون	پیش‌آزمون	۳۰	۵۴	۸۸	۷۲/۲۶	۸/۹۹	-۰/۳۴	-۰/۲۷
		پس‌آزمون	۳۰	۵۸	۹۲	۷۳/۵۰	۱۰/۳۸	۰/۳۱	-۱/۱۸
		پیگیری	۳۰	۳۸	۸۵	۶۸/۶۳	۱۲/۴۴	-۰/۸۱	-۰/۰۴

شاخص‌های توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد، کم‌ترین و بیش‌ترین، چولگی و کشیدگی) نمرات مسئولیت‌پذیری و عمل به باورهای دینی به تفکیک گروه و مرحله محاسبه شد و نتایج در جدول ۲ ارائه شده است. نتایج جدول ۲ نشان‌گر آن است که برای گروه آزمایش شاخص میانگین نمرات مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر در مرحله پس‌آزمون و پیگیری نسبت به پیش‌آزمون افزایش داشته است و البته نتایج گروه کنترل در مرحله پس‌آزمون و پیش‌آزمون و پیگیری برای متغیر مسئولیت‌پذیری تفاوت چشم‌گیری نداشته است، بنابراین به‌لحاظ توصیفی می‌توان گفت که به‌کارگیری بستهٔ آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر تأثیر داشته است. برای بررسی معنادار بودن یا نبودن این تأثیرگذاری در سطح اطمینان ۹۵ درصد از تحلیل کواریانس استفاده شد. نتایج جدول ۲ نشان‌گر آن است که برای گروه آزمایش شاخص میانگین نمرات عمل به باورهای دینی دانش‌آموزان دختر در مرحله پس‌آزمون و پیگیری نسبت به پیش‌آزمون افزایش چشم‌گیری نداشته است و البته نتایج گروه کنترل در مرحله پس‌آزمون و پیش‌آزمون و پیگیری برای متغیرعمل به باورهای دینی نیز تفاوت چشم‌گیری نداشته است، بنابراین به‌لحاظ توصیفی نمی‌توان گفت که به‌کارگیری بستهٔ آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر عمل به باورهای دینی دانش‌آموزان دختر تأثیر نداشته است. برای بررسی معنادار بودن یا نبودن این تأثیرگذاری در سطح اطمینان ۹۵ درصد از تحلیل کواریانس استفاده خواهد شد. نتایج این آزمون به قرار زیر است. بدین‌منظور، ابتدا پیش‌فرض‌های این آزمون مورد بررسی قرار گرفته است.

در هر روش آماری، پیش‌نیازها یا پیش‌فرض‌هایی وجود دارد که بدون در نظر گرفتن صحت آن‌ها ممکن است نتیجه حاصل از تجزیه‌وتحلیل آماری، بی‌اعتبار باشند. در تحلیل واریانس اندازه مکرر نیز چنین پیش‌فرض‌هایی وجود دارد.

نرمال بودن توزیع نمرات: برای بررسی این مورد، از آزمون شاپیرو- ویلک[۱] و کولموگروف-اسمیرنوف[۲] استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۳ آمده است.

H.: داده‌ها نرمال هستند (داده‌ها از جامعه نرمال آمده‌اند).

H۱: داده‌ها نرمال نیستند (داده‌ها از جامعه نرمال نیامده‌اند).

جدول ۳: نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف و شاپیرو-ویلک برای متغیرهای پژوهش به تفکیک گروه

متغیر وابسته	گروه	مرحله	آزمون شاپیرو ویلک			آزمون کلموگروف اسمیرنوف		
			آماره	درجه آزادی	سطح معناداری	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
مسئولیت‌پذیری	کنترل	پیش‌آزمون	۰/۱۲	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۵	۳۰	۰/۲۱
		پس‌آزمون	۰/۱۰	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۶	۳۰	۰/۳۹
		پیگیری	۰/۰۹	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۷	۳۰	۰/۷۴
	آزمون	پیش‌آزمون	۰/۱۰	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۶	۳۰	۰/۴۰
		پس‌آزمون	۰/۱۲	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۴	۳۰	۰/۱۲
		پیگیری	۰/۱۰	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۶	۳۰	۰/۴۲
عمل به باورهای دینی	کنترل	پیش‌آزمون	۰/۱۶	۳۰	۰/۰۵	۰/۹۶	۳۰	۰/۴۶
		پس‌آزمون	۰/۱۱	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۵	۳۰	۰/۲۴
		پیگیری	۰/۱۰	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۵	۳۰	۰/۲۴
	آزمون	پیش‌آزمون	۰/۱۱	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۴	۳۰	۰/۱۱
		پس‌آزمون	۰/۱۱	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۴	۳۰	۰/۰۹
		پیگیری	۰/۱۲	۳۰	۰/۲۰*	۰/۹۴	۳۰	۰/۱۶

در تحلیل کواریانس، توزیع متغیرهای وابسته در هر دو گروه آزمون و کنترل، باید نرمال یا تقریباً نرمال باشد. البته در صورتی‌که فرض مربوط به آزمون نرمال بودن توسط این آزمون‌ها رد شود، اما میزان چولگی و کشیدگی منحنی توزیع داده‌ها زیاد نبوده و قابل چشم‌پوشی باشد، باز هم می‌توان از روش آنالیز واریانس استفاده کرد. برای برازش توزیع متغیرهای وابسته با توزیع نرمال می‌توان از آزمون نرمال بودن شاپیرو- ویلک و کولموگروف-اسمیرنوف بهره برد. با توجه به جدول ۴ مشاهده می‌شود هر دو آزمون کلموگروف اسمیرنوف و شاپیرو ویلک نشان از نرمال بودن توزیع داده‌ها در هر دو گروه کنترل و آزمون در دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون می‌باشد، چرا که سطح معناداری همهٔ آزمون‌ها بزرگتر از ۰/۰۵ است و بنابراین فرض صفر آزمون‌ها (نرمال‌بودن توزیع) رد نشده و بدین‌ترتیب شرط نرمال بودن توزیع داده‌ها برای هر دو متغیر جهت استفاده از آزمون‌های آماری پارامتریک مورد تأیید قرار گرفت.

---

۱. Shapiro-Wilk

۲. Kolmogorov-Smirnov

جدول ۴: بررسی آزمون‌های مدل مسئولیت‌پذیری

متغیر وابسته	گروه	آزمون‌ها	مقدار	آماره F	درجه آزادی		سطح معناداری	اندازه اثر
					آزمون	خطا		
مسئولیت پذیری	آزمون	شاخص پیلای	۰/۵۰۶	۱۴/۳۲	۲	۲۸	۰/۰۰۰	۰/۵۰
		لامیدای ویلکس	۰/۴۹۴	۱۴/۳۲	۲	۲۸	۰/۰۰۰	۰/۵۰
		شاخص هتلینگ	۱/۰۲۳	۱۴/۳۲	۲	۲۸	۰/۰۰۰	۰/۵۰
		ریشه دوم روی	۱/۰۲۳	۱۴/۳۲	۲	۲۸	۰/۰۰۰	۰/۵۰
	کنترل	شاخص پیلای	۰/۰۱۳	۰/۳۷	۱	۲۸	۰/۵۴۷	۰/۰۱
		لامیدای ویلکس	۰/۹۸۷	۰/۳۷	۱	۲۸	۰/۵۴۷	۰/۰۱
		شاخص هتلینگ	۰/۰۱۳	۰/۳۷	۱	۲۸	۰/۵۴۷	۰/۰۱
		ریشه دوم روی	۰/۰۱۳	۰/۳۷	۱	۲۸	۰/۵۴۷	۰/۰۱
عمل به باورهای دینی	آزمون	شاخص پیلای	۰/۰۰۹	۰/۱۲	۲	۲۸	۰/۸۷	۰/۰۰۹
		لامیدای ویلکس	۰/۹۹	۰/۱۲	۲	۲۸	۰/۸۷	۰/۰۰۹
		شاخص هتلینگ	۰/۰۰۹	۰/۱۲۹	۲	۲۸	۰/۸۷	۰/۰۰۹
		ریشه دوم روی	۰/۰۰۹	۰/۱۲۹	۲	۲۸	۰/۸۷	۰/۰۰۹
	کنترل	شاخص پیلای	۰/۰۰۱	۰/۰۴۱	۱	۲۸	۰/۸۴	۰/۰۰۱
		لامیدای ویلکس	۰/۹۹۹	۰/۰۴۱	۱	۲۸	۰/۸۴	۰/۰۰۱
		شاخص هتلینگ	۰/۰۰۱	۰/۰۴۱	۱	۲۸	۰/۸۴	۰/۰۰۱
		ریشه دوم روی	۰/۰۰۱	۰/۰۴۱	۱	۲۸	۰/۸۴۲	۰/۰۰۱

در بررسی نتایج شاخص‌های لامیدای ویلکس، تی هتلنیگ، اثر پیلای و ریشه دوم روی نشان می‌دهد که مداخله پژوهش‌گر (به‌کارگیری بستهٔ‌آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب) بر مسئولیت‌پذیری تأثیر معنادار داشته است. (مقدار سطح معناداری کم‌تر از ۰/۰۵ شده است). مقدار اندازه اثر نشان می‌دهد، مداخله پژوهش‌گر در بررسی متغیر مسئولیت‌پذیری در مجموع ۵۱ درصد و برای متغیر عمل به باورهای دینی در مجموع ۶۰ درصد تأثیر دارد. برای گروه کنترل هیچ‌کدام از شاخص‌های لامیدای ویلکس، تی هتللنیگ، اثر پیلای و ریشه دوم روی در سطح ۹۵ درصد معنادار نشده است و در نتیجه نتایج گروه کنترل در هر دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون تفاوت معناداری نداشته‌اند.

جدول ۵: نتایج آزمون موخلی (کرویت)

متغیر وابسته	گروه	آماره موخلی	خی دو	درجه آزادی	معناداری	گرینهاوس گیسر	هیون - فلت	حد پایین
مسئولیت‌پذیری	آزمون	۰/۹۷	۰/۶۲	۲	۰/۷۳	۰/۹۷۹	۱	۰/۵
	کنترل	۰/۹۰	۱/۲۶	۲	۰/۵۳	۰/۹۱۵	۱	۰/۵
عمل به باورهای دینی	آزمون	۰/۹۲	۲/۳۰	۲	۰/۳۱	۰/۹۲	۰/۹۸	۰/۵
	کنترل	۰/۹۰	۱/۲۱	۲	۰/۵۴	۰/۷۲	۱	۰/۵

واریانس مقادیر متغیرهای وابسته در بین گروه‌ها باید در هر یک از سطوح متغیر عامل یا گروه‌ها، ثابت و برابر باشد. این فرض در آنالیز واریانس اندازه مکرر به نام فرض کرویت شناخته می‌شود. یکی از تکنیک‌های تشخیص کرویت، استفاده از آزمون و آماره موخلی[۱] می‌باشد. در این آزمون چنان‌چه فرض H. رد شود، نمی‌توان فرض کرویت ماتریس واریانس-کوواریانس متغیر وابسته را پذیرفت و باید از سه

۱. Mauchly's Statistics

آزمون دیگر گرینهاوس گیسر، هیون -فلت یا حد پایین استفاده کرد که این آزمون‌ها درجه آزادی تصحیح می‌کنند.

برای متغیر مسئولیت‌پذیری و عمل به باورهای دینی دانش‌آموزان دختر، فرض کرویت ماتریس واریانس کوواریانس در سطح خطای ۵ درصد رد نشده است (سطح معناداری از مقدار ۰/۰۵ بزرگ‌تر شده است) و در نتیجه برای این متغیرها هیچ‌کدام از آزمون‌های گرینهاوس گیسر، هیون-فلت یا حد پایین مورد استفاده قرار نخواهد گرفت.

جدول ۶: تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر

متغیر وابسته	گروه	منبع تغییرات	شاخص	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
مسئولیت پذیری	آزمون	گروه	فرض کرویت	۱۴۹۷۴/۸۶۷	۲	۷۴۸۷/۴۳۳	۱۵/۲۶۶	۰/۰۰۱	۰/۳۴۵
			گرینهاوس گیسر	۱۴۹۷۴/۸۶۷	۱/۹۵۷	۷۶۵۱/۶۰۱	۱۵/۲۶۶	۰/۰۰۱	۰/۳۴۵
			هیون-فلت	۱۴۹۷۴/۸۶۷	۲	۷۴۸۷/۴۳۳	۱۵/۲۶۶	۰/۰۰۱	۰/۳۴۵
			حد پایین	۱۴۹۷۴/۸۶۷	۱	۱۴۹۷۴/۸۶۷	۱۵/۲۶۶	۰/۰۰۱	۰/۳۴۵
		خطا	فرض کرویت	۲۸۴۴۷/۸	۵۸	۴۹۰/۴۷۹			
			گرینهاوس گیسر	۲۸۴۴۷/۸	۵۶/۷۵۶	۵۰۱/۲۳۳			
			هیون-فلت	۲۸۴۴۷/۸	۵۸	۴۹۰/۴۷۹			
			حد پایین	۲۸۴۴۷/۸	۲۹	۹۸۰/۹۵۹			
	کنترل	گروه	فرض کرویت	۱۱۵/۹۳۱	۱	۱۱۵/۹۳۱	۰/۳۷۱	۰/۵۴۷	۰/۰۱۳
			گرینهاوس گیسر	۱۱۵/۹۳۱	۱	۱۱۵/۹۳۱	۰/۳۷۱	۰/۵۴۷	۰/۰۱۳
			هیون-فلت	۱۱۵/۹۳۱	۱	۱۱۵/۹۳۱	۰/۳۷۱	۰/۵۴۷	۰/۰۱۳
			حد پایین	۱۱۵/۹۳۱	۱	۱۱۵/۹۳۱	۰/۳۷۱	۰/۵۴۷	۰/۰۱۳
		خطا	فرض کرویت	۸۷۳۹/۰۶۹	۲۸	۳۱۲/۱۱			
			گرینهاوس گیسر	۸۷۳۹/۰۶۹	۲۸	۳۱۲/۱۱			
			هیون-فلت	۸۷۳۹/۰۶۹	۲۸	۳۱۲/۱۱			
			حد پایین	۸۷۳۹/۰۶۹	۲۸	۳۱۲/۱۱			
عمل به باورهای دینی	آزمون	گروه	فرض کرویت	۶۵/۶۸	۲	۳۲/۸۴	۰/۱۱	۰/۸۹	۰/۰۰۴
			گرینهاوس گیسر	۶۵/۶۸	۱/۸۵	۳۵/۴۴	۰/۱۱	۰/۸۷	۰/۰۰۴
			هیون-فلت	۶۵/۶۸	۱/۹۷	۳۳/۲۷	۰/۱۱	۰/۸۸	۰/۰۰۴
			حد پایین	۶۵/۶۸	۱	۶۵/۶۸	۰/۱۱	۰/۷۳	۰/۰۰۴
		خطا	فرض کرویت	۱۶۲۶۴/۳۱	۵۸	۲۸۰/۴۱			
			گرینهاوس گیسر	۱۶۲۶۴/۳۱	۵۳/۷۴	۳۰۲/۶۱			
			هیون-فلت	۱۶۲۶۴/۳۱	۵۷/۲۵	۲۸۴/۰۵			
			حد پایین	۱۶۲۶۴/۳۱	۲۹	۵۶۰/۸۳			
	کنترل	گروه	فرض کرویت	۱۶/۵۶	۱	۱۶/۵۶	۰/۰۴	۰/۸۴	۰/۰۰۱
			گرینهاوس گیسر	۱۶/۵۶	۱	۱۶/۵۶	۰/۰۴	۰/۸۴	۰/۰۰۱
			هیون-فلت	۱۶/۵۶	۱	۱۶/۵۶	۰/۰۴	۰/۸۴	۰/۰۰۱
			حد پایین	۱۶/۵۶	۱	۱۶/۵۶	۰/۰۴	۰/۸۴	۰/۰۰۱
		خطا	فرض کرویت	۱۱۴۴۷/۹۳	۲۸	۴۰۸/۸۵			
			گرینهاوس گیسر	۱۱۴۴۷/۹۳	۲۸	۴۰۸/۸۵			

متغیر وابسته	گروه	منبع تغییرات	شاخص	مجموع مجذورات	درجهٔ آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
			هیون-فلت	۱۱۴۴۷/۹۳	۲۸	۴۰۸/۸۵			
			حد پایین	۱۱۴۴۷/۹۳	۲۸	۴۰۸/۸۵			

جدول ۷: نتایج مقایسه دو به دو با روش بانفرونی (گروه آزمون)

پیش آزمون-پس آزمون			پیش آزمون-پیگیری			پس آزمون-پیگیری		
اختلاف میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری	اختلاف میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری	اختلاف میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری
-۲۹,۴۳۳۳*	۵/۷۲	۰/۰۰	-۲۴,۶۶*	۵/۷۲	۰/۰۰۰	-۴/۷۶	۵/۷۲	۱/۰۰

نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل واریانس با اندازه‌های مکرر نشان می‌دهد به‌کارگیری بستهٔ آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر نوجوانان در سطح اطمینان ۹۵ درصد اثر معنادار دارد. (P<۰/۰۱ ، F=۱۵/۲۶۶) و مقدار اندازه اثر نشان می‌دهد که میزان اندازه اثر، به‌کارگیری بستهٔ آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر نوجوانان برابر ۳۵ درصد بوده است. مقدار میانگین نمرات گروه آزمون در مرحله پس‌آزمون ۲۳۳/۲۳۳ و در مرحله پیگیری برابر ۲۲۸/۴۶۷ بوده است که نسبت به پیش‌آزمون ۲۰۳/۸۰۰، افزایش معناداری داشته است. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت به‌کارگیری بستهٔ آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب منجر به افزایش میزان مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر در نمونه آماری شده است. ذکر این نکته لازم است که میزان اختلاف در گروه کنترل در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار نشده است. (P>۰/۰۵ ، F=۰/۳۷۱) و در نتیجه مقدار میانگین پاسخ‌ها برای گروه کنترل در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد نداشته‌اند. با توجه به معناداری تحلیل واریانس برای مقایسه دوبه‌دوی میانگین‌ها در گروه آزمون، از آزمون بانفرونی استفاده شده است. بر طبق نتایج بانفرونی مشاهده می‌شود میانگین نمرات پیش‌آزمون-پس‌آزمون در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار شده است (P<۰/۰۵) و هم‌چنین اختلاف میانگین نمرات در دو مرحله پیش آزمون و پیگیری نیز در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار شده است. (P<۰/۰۵)، ولی اختلاف میانگین در دو مرحله پس آزمون و پیگیری در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار نبوده است. (P>۰/۰۵) و در نتیجه علاوه‌بر این‌که به‌کارگیری بستهٔ آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دختر نوجوانان تأثیر داشته است، به مرور زمان نیز این اثربخشی از بین نرفته است.

نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل واریانس با اندازه‌های مکرر نشان می‌دهد به‌کارگیری بستهٔ آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب برعمل به باورهای دینی دانش‌آموزان دختر نوجوانان در سطح اطمینان ۹۵ درصد اثر معنادار ندارد. (P>۰/۰۵ ،F=۰/۱۱۷) و مقدار اندازه اثر نشان می‌دهد که میزان اندازه اثر به‌کارگیری بستهٔ آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر عمل به باورهای دینی دانش‌آموزان دختر نوجوانان کم‌تر از ۱ درصد بوده است. مقدار میانگین نمرات گروه آزمون در مرحله پس‌آزمون ۶۹/۲۳۳ و در مرحله پیگیری برابر ۷۱/۲۳۳ بوده است که نسبت به پیش‌آزمون ۷۰/۷۶۷، افزایش معناداری نداشته است. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت روش به‌کارگیری بستهٔ آموزشی درس

دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب منجر به افزایش میزان عمل به باورهای دینی دانش‌آموزان دختر در نمونه آماری نشده است. ذکر این نکته لازم است که میزان اختلاف در گروه کنترل در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار نشده است. (F=۰/۰۴۱، P>۰/۰۵) و در نتیجه مقدار میانگین پاسخ‌ها برای گروه کنترل در مرحله پیش‌آزمون و در مرحله پس‌آزمون تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد نداشته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش، اثربخشی به‌کارگیری بسته آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری است، که این فرض تأیید شد که نتایج پژوهش‌های، شیرازی نقندر (۱۴۰۰)، یاوری (۱۴۰۱)، حکیمی (۱۴۰۱) و هم‌چنین صالحی‌تبار (۱۳۹۷) هم‌راستا با پژوهش حاضر بود و به‌نظر می‌رسد بسته آموزشی مبتنی بر نظریه انتخاب توانسته است، این مفهوم را به دانش‌آموزان انتقال دهد. مسئولیت‌پذیری از یک انتخاب بیرونی به یک انتخاب و کنترل درونی تبدیل شده است، تبدیل شدن مسئولیت‌پذیری به یک انتخاب درونی در فراگیران ایجاد حس بهتر نسبت به‌خود و اعتماد به‌نفس بیش‌تر می‌کند، از سوی دیگر آموزش‌های مبتنی بر نظریه انتخاب به آشنا شدن یادگیرندگان با مفاهیم دنیای ادراکی و تمایز آن با دنیای واقعی و هم‌چنین یافتن تصاویر دنیای مطلوب کمک می‌کندو هنگامی‌که دانش‌آموزان تنها خود را مسئول رفتار، افکار و هیجانات و به‌طورکلی انتخاب‌های خود بدانند، می‌توانند با وجود تجربیات نامطلوب روزمره در محیط مدرسه، هم‌چنان مسئولیت‌پذیری خود را حفظ کنند و به‌جای تصمیمات صرفاً مؤثر، تصمیمات مسئولانه و مؤثر بگیرند.

در بخش دوم اثر بخشی به‌کارگیری بسته آموزشی مبتنی بر نظریه انتخاب بر عمل به باورهای دینی است، که این فرض رد شد و نتایج پژوهش افزول (۱۳۹۹) و احمدزاده (۱۳۹۹) به‌طور غیر مستقیم مؤید نتیجه به‌دست‌آمده است.

به‌نظر می‌رسد که آموزش‌های مبتنی بر نظریه انتخاب اثربخشی لازم را درجهت عمل به باورهای دینی در دانش‌آموزان نداشت. هم‌چنین باید گفت که عناصر و و مؤلفه‌های زیادی در وهله اول بر شکل‌گیری هویت دینی هر فرد اثرگذار است، از آن جمله می‌توان به مؤلفه شناختی، اجتماعی، عاطفی و فرهنگی اشاره کرد، چرا که هویت دینی را می‌توان مجموعه‌ای شناختی، اعتقادی و روانی که شامل ارزش‌ها، هنجارها و باورها، احساسات، نمادها، طرز تلقی‌ها دانست که از طرفی نقش خانواده را در شکل‌گیری این هویت و بعد از آن عمل به باورهای دینی را نمی‌توان نادیده گرفت، چرا که به‌نظر می‌رسد این باورها به راحتی و با یک آموزش کوتاه‌مدت شکل نخواهد گرفت. از سوی دیگر نقش والدین را که ازمهم‌ترین عوامل شکل‌دهی و تقویت یا تضعیف دین‌داری در فرزندان خود بوده و از روش‌های گوناگون نظیر باورها و رفتارهای دینی خود، نوع دل‌بستگی با فرزندان، روابط عاطفی با آن‌ها، سبک فرزندپروری و نوع رسیدگی به نیازهایشان بر دین‌داری آنان و تصویری که از خداوند پیدا می‌کنند، اثر می‌گذارد. از طرفی همه انسان‌ها در هر فرهنگ استعداد ویژه‌ای برای پذیرش باورهای دینی دارند، استعدادهایی که محصول حضور آن‌ها در یک فرهنگ خاصی نیست. این استعداد فطری بعداً و با قرارگرفتن در یک فرهنگ خاص، تبدیل به باورهای الاهیاتی رنگارنگی می‌شود که در سنت‌های دینی مختلف قابل مشاهده است، مؤلفه دیگری که در عمل به باورهای

دینی نقش دارد، در نظر گرفتن رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با عمل به باورهای دینی و جهت‌گیری مذهبی و نگرش مذهبی است، چرا که شناخت ویژگی‌های شخصیتی در گرایش به دین‌داری و عمل به باورهای دینی می‌تواند مؤثر باشد. نکته دیگری هم که باید مد نظر قرار گیرد، جنسیت است. چنان‌چه در پژوهش‌های قبلی عمل به باورهای دینی در زنان بیش‌تر از مردان است، حال آن‌که جمعیت مورد مطالعه ما زنان هستند. بنابر آن‌چه تبیین شد، نمی‌توان انتظار داشت با یک آموزش کوتاه‌مدت زیر ساخت‌های باور در افراد به‌راحتی تحت تأثیر قرار بگیرد، چرا که عوامل بسیار زیادی بر آن اثرگذار هستند. از دیدگاه نظریه انتخاب نقش و تأثیر دین را می‌توان در ایجاد احساس آرامش و امنیت دانست که به نیاز به بقاء در افراد بر می‌گردد. هم‌چنین با برقراری رابطه با خداوند از طریق اعمال و مناسک عبادی فردی وگروهی، ظرف عشق و تعلق فرد پر می‌شود و با احساس اتصال به یک نیروی برتر و تلاش برای رشد و تعالی از طریق اعمال عبادی ظرف نیاز به قدرت افراد را پر می‌کند که این امر بنابه نیازهای افراد می‌تواند خود را در اشکال و میزان متفاوتی در عبادت و اعمال عبادی نشان دهد، که همین امر در دیدگاه ادراکی افراد می‌تواند متفاوت ظاهر شود، چه این‌که افراد دین‌داری را داریم که مناسک عبادی را انجام نمی‌دهند و افراد غیر دین‌دار را داریم که صرفاً مناسک دینی را انجام می‌دهند، اما خود را دین‌دار تلقی نمی‌کنند.

این پژوهش نیز مانند سایر پژوهش‌ها دارای محدودیت‌هایی است، که بایستی در تعمیم نتایج به آن‌ها توجه شود. متغیر مقطع تحصیلی و جنسیت در این پژوهش کنترل شده است و جامعه آماری این پژوهش دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم پایه دهم است، از این‌رو در تعمیم نتایج به سایر مقاطع تحصیلی و نیز به پسران باید احتیاط شود. پیشنهاد می‌شود، مفاهیم بسته آموزشی برای سایر مقاطع تحصیلی متناسب با نیازها و دورهٔ سنی آن‌ها و برای پسران متناسب با نیازها و مقتضیات جنسی آنان تهیه و تدوین شود. هم‌چنین به‌دلیل محدودیت انجام این پژوهش در منطقه ۱۸ تهران، در تعمیم یافته‌ها به قومیت‌های مختلف ایرانی با توجه به ملاحظات فرهنگی و منطقه‌ای باید احتیاط شود. با توجه به این‌که نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بسته آموزشی درس دین و زندگی مبتنی بر نظریه انتخاب بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان تأثیر دارد، پیشنهاد می‌شود آموزش مفاهیم نظریه انتخاب به‌صورت کارگاه‌های آموزشی و با تکرار و تمرین مفاهیم آموخته‌شده و با شیوه مشارکتی که در آن دانش‌آموزان اطلاعات گسترده‌ای را، بین یکدیگر رد و بدل می‌کنند، در مدارس انجام شود.

منابع

احمدزاده، محمد (۱۳۹۹). بررسی تأثیر فلسفه اسلامی بر باورهای مذهبی دانش‌آموزان پسر پایه ششم شهرستان سر دشت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان آذربایجان غربی، مرکز پیام نور میاندوآب.

افزول، احمد (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی تربیت دینی در مدارس، *هشتمین همایش ملی علمی پژوهشی روان‌شناسی و علوم تربیتی*، شیروان.

آذربایجانی، مسعود، عسگری، شریف، و حسنعلی‌پور تمیجانی، عباس (۱۴۰۰). نقد و تطبیق مؤلفه مسئولیت‌پذیری روان‌شناسی تئوری انتخاب در قرآن کریم، مجله علمی پژوهش در روان‌شناسی، علوم تربیتی و علوم اجتماعی، ۲۴(۱)، ۳۲-۴۷. http://jisc.ir/afile/۸-۲۲-۲۰۲۱_۳-۱۴-۰۱_.pdf

درویش‌زاده، مهدی رضا (۱۳۹۴). نظریه انتخاب، تهران. *دانشگاه امام صادق (ع)*.

رشیدزاده، عبدالله (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش برنامه مبتنی بر معنویت و آموزه‌های اسلامی بر اضطراب و تاب‌آوری تحصیلی دانش‌آموزان. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی* ۵ (۱)، ۷-۳۴. https://doi.org/۱۰,۲۹۲۵۲/qaiie.۵,۱,۳۴

شاهبان بیشه، فاطمه (۱۳۹۶). جایگاه درس دینی و بررسی علل بی‌رغبتی دانش‌آموزان به این درس، *دومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش پژوهش*، محمودآباد.

شعیبی، فرامرز (۱۳۹۲). واقعیت درمانی. نشر الکترونیکی. *کتاب سبز*.

شورای عالی آموزش‌وپرورش (۱۳۹۱). سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران.

شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰). سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش جمهوری اسلامی ایران.

شیخ‌زاده، مصطفی (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی برنامه درسی دینی به‌عنوان الگوی تغییر در برنامه درسی دوره متوسطه، *همایش ملی تغییر برنامه درسی دوره‌های تحصیلی آموزش‌وپرورش*، بیرجند.

صالحی‌تبار، روح‌اله (۱۳۹۷). تأثیر آموزش تئوری انتخاب بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم منطقه سردرود، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان همدان واحد کبودرآهنگ، گروه روان‌شناسی.

عیسی‌بخش، مانیا، سیف، علی اکبر، و درتاج، فریبرز (۱۳۹۷). تأثیر آموزش تنظیم هیجانی بر تاب‌آوری تحصیلی و اضطراب امتحان دانش‌آموزان دختر دبیرستانی منطقه نه تهران. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*،۱۲(ویژه‌نامه)، ۶۹-۷۷. https://www.jiera.ir/article_۶۴۹۸۸.html

فلاحی، شهلا، آزموده، معصومه، مصرآبادی، جواد، و حسینی‌نسب، سید داوود (۱۴۰۱). مقایسه اثربخشی زوج‌درمانی مبتنی‌بر نظریه انتخاب با روان‌درمانی معنوی مبتنی‌بر بخشش بر امید به زندگی زنان درمعرض طلاق. مجله مطالعات ناتوانی.۱۲(۱۸۵)، ۱-۱۱. http://jdisabilstud.org/article-۱-۲۸۷۹-fa.html

کوشی، زهرا، موسی‌پور، نعمت‌الله، محبی، علی و ارمند، محمد (۱۳۹۷). شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های تربیت اخلاقی با رویکرد اجتماعی در دوره ابتدایی و ارائه مدل مفهومی. *فصلنامه مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*،۳(۲)، ۱۱۷-۱۴۲. https://doi.org/۱۰,۲۹۲۵۲/qaiie.۳,۲,۱۱۷

گلاسر، ویلیام (۱۹۹۸). نظریه انتخاب: روان‌شناسی نوین آزادی فردی. ترجمه مهرداد فیروز بخت. (۱۳۸۵). تهران: *چاپ رسا*.

گلاسر، ویلیام (۲۰۰۶). هر دانش‌آموزی می‌تواند موفق شود. ترجمه علی صاحبی (۱۳۹۴). تهران: *سایه سخن*.

محمدخانی، محی‌الدین، و حکیمی، فریبا (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش تئوری انتخاب گلاسر بر مسئولیت‌پذیری، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه ششم دبستان، *ششمین کنفرانس ملی روان‌شناسی (علم زندگی)*، شیراز.

محمدی‌فر، محمدعلی، و شیرازی نقندر، سمیه (۱۴۰۱). بررسی تأثیر آموزش تئوری انتخاب بر مسئولیت‌پذیری، تاب‌آوری و امیدواری دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم. *مشاوره مدرسه*، ۲(۱)،۱-۱۵. https://jsc.uma.ac.ir/article_۱۹۷۲.html

معتقدی، رضا (۱۳۹۶). بررسی نقش باورهای دینی مذهبی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، *اولین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین ایران و جهان در روان‌شناسی و علوم تربیتی*، حقوق و علوم اجتماعی، شیراز.

میرعارفین، فاطمه سادات (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی کتاب‌های دین و زندگی از منظر توجه به نیازهای دانش‌آموزان. مطالعات برنامه درسی، ۶(۲۲)، ۵۹-۸۴.

نبوی، سیدصادق (۱۳۹۹). بررسی میزان عمل به هنجارهای اسلامی توسط دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه از دیدگاه معلمان و مدیران مدارس و ارائه راهکارهای عملی. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۵(۱(پیاپی ۱۴))، ۹۳-۱۲۸.https:dx.doi.org/۱۰,۲۹۲۵۲/qaiie.۵,۱,۹۳

یاوری، حامد، محمدخانی، محی‌الدین، و حسنی، کاظم (۱۴۰۱). تأثیر آموزش تئوری انتخاب بر اشتیاق تحصیلی و باور خودکارآمدی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه اول، *چهارمین کنفرانس بین‌المللی حقوق*، روان‌شناسی، علوم تربیتی و رفتاری، تهران.

References

Afzhol, A .(۲۰۱۹). Pathology of religious education in schools, *۸th National Scientific Research Conference on Psychology and Educational Sciences*, Shirvan. [In Persian].

Ahmadzadeh, M. (۲۰۱۹). Investigating the effect of Islamic philosophy on the religious beliefs of sixth grade male students in Sar Dasht city, Master's thesis, Payam Noor University of West Azarbaijan Province, *Payam Noor Center in Miandoab*. [In Persian].

Azarbaijani, M., Asgari, S., & Hasan Alipour Tamijani, A. (۲۰۲۱). Criticism and application of the responsibility component of psychology of selection theory in the Holy Quran, *scientific journal of research in psychology, educational sciences and social sciences*, ۲٤(۱), ۳۲-٤۷. http://jisc.ir/afile/۸-۲۲-۲۰۲۱_۳-۱٤-۰۱_.pdf [In Persian].

Fallahi, S., Azmoudeh, M., Mesrabadi, J., HosseiniNasab, S. D. (۲۰۲۲). Comparing the Effectiveness of Couple Therapy Based on Choice Theory With Spiritual Psychotherapy Based on Forgiveness on Life Expectancy of Women at Risk of Divorce. *MEJDS*.۱۲, ۱۸۵-۱۸۵. http://jdisabilstud.org/article-۱-۲۸۷۹-fa.html[In Persian].

Glasser, W. C. (۲۰۰۸). procedures: The cornerstone of institute training The William Glasser institute Newsletter. summer. chats worth ca: *the William Glasser institute*.

Glasser, w. (۱۹۹۸) choice theory: A new psychology of personal free dom. New York NY: *Harper*.

Glasser, w. (۲۰۱۱). every student can succeed. Los Angeles: *Black Forest Pr*.

Isabakhsh, M., Seif, A. A., & Dortaj, F. (۲۰۱۸). The effect of emotional regulation training on academic resilience and exam anxiety of female high school students in the ninth district of Tehran. *Journal of Research in Educational Systems*, ۱۲(Special Issue), ٦۹-۷۷.https://www.jiera.ir/article_٦٤۹۸۸.html?lang=en[In Persian].

Kaveshi, Z., Mousapour, N., Mohebbi, A., & Armand, M. (۲۰۱۸). Identification of the Dimensions and Components of Moral Education through a Social Approach and Developing a Conceptual Model for Elementary Education. *qaiie*. ۳(۲), ۱۱۷-۱٤۲. http://dx.doi.org/۱۰,۲۹۲۵۲/qaiie.۳,۲,۱۱۷[In Persian].

Mir Arifin, F. (۲۰۱۳). Pathology of religion and life books from the perspective of paying attention to students' needs. *Curriculum Studies*, ٦(۲۲), ٥۹-۸٤. [In Persian].

Mishtiadi, R. (۲۰۱۶). Investigating the role of religious beliefs in the academic progress of students, *the first national conference of modern researches of Iran and the world in psychology and educational sciences, law and social sciences*, Shiraz. [In Persian].

Mohammadifar, M., & shirazinoghondar, S. (۲۰۲۲). The effect of choice theory training on responsibility, resilience, and hope of female high school students. *Journal of School Counseling*, ۲(۱), ۱-۱۵. https://jsc.uma.ac.ir/article_۱۹۷۲.html?lang=en[In Persian].

Mohammadkhani, M., & Hakimi, F. (۲۰۲۱). The effectiveness of Glasser's choice theory teaching on responsibility, creativity and academic achievement of sixth grade elementary school students, *Sixth National Conference of Psychology (Life Science)*, Shiraz. [In Persian].

Nabavi, S. S. (۲۰۱۹). Examining the level of adherence to Islamic norms by secondary school male students from the point of view of teachers and school administrators and providing practical solutions. *Practical issues of Islamic education and training*, ۵(۱(series ۱٤)), ۹۳-۱۲۸. [In Persian].

Rashidzade, A. (۲۰۲۰). The Effectiveness of Teaching Planning Based on Spirituality and Islamic Teachings on Anxiety and Academic Resiliency of Students. *qaiie*. ۶(۱), ۳٤-۷. http://dx.doi.org/۱۰,۲۹۲۵۲/qaiie.۵,۱,۳٤[In Persian].

Seligman, M.E.P., Csikszentmihalyi, M. (۲۰۱٤). Positive Psychology: An Introduction. In: Flow and the Foundations of Positive Psychology. Springer, Dordrecht. https://doi.org/۱۰,۱۰۰۷/۹۷۸-۹٤-۰۱۷-۹۰۸۸-۸_۱۸

Shahban Bisheh, F. (۲۰۱٦). The place of the religious course and the study of the causes of students' reluctance to this course, *the second national conference on new approaches in research education*, Mahmudabad. [In Persian].

Sheikhzadeh, M. (۲۰۱۲). Pathology of religious curriculum as a model of change in secondary school curriculum, *National Conference on Curriculum Change of Educational Courses*, Birjand. [In Persian].

White, M,. & Kern, M. L. (۲۰۱۸).Positive education: learning and teaching for wellbeing and academic mastery. international Journal of Well-being. ۸(۱):۱-۱۷. http://dx.doi.org/۱۰,۵۵۰۲/ijw.v۸i۱,۵۸۸

Yaori, H., Mohammadkhani, M., & Hosni, K. (۲۰۲۱). The effect of choice theory education on academic enthusiasm and self-efficacy belief of first secondary school male students, *٤th International Conference on Law, Psychology, Educational and Behavioral Sciences*, Tehran. [In Persian].